

Recenzja rozprawy habilitacyjnej:

Dr Mariusz Śniadkowski – *Integralność nabożnej wychowy,*
Katolicka Univerzita v Ružomberku, Pedagogicka Fakulta

Przedstawiona do recenzji praca mieści się w obszarze teorii wychowania, zwłaszcza wychowania religijnego, w nurcie pedagogiki religijnej, pedagogiki chrześcijańskiej.

1. Aktualność problematyki studium

Aktualność podjętej analizy wyznacza współczesny dyskurs wokół istoty wychowania, jego integralnego charakteru – teoretycznie i praktycznie zorientowanego, zwłaszcza w dzisiejszej cywilizacji europejskiej, a także istoty wychowania religijnego, jego integralnych wymiarów. Poszukiwanie teoretycznych podstaw integralnego wychowania, w tym wychowania religijnego, stanowi właściwy obszar naukowych badań pedagogicznych, odpowiedni dla pracy habilitacyjnej. Autor podejmuje powyższe wyzwania nie tylko w aspekcie teoretycznej abstrakcji, koniecznej dla budowania teorii naukowej, lecz także w wymiarze empirycznej egzemplifikacji integralności wychowania religijnego w środowisku wybranych ruchów odnowy życia chrześcijańskiego. W takim ujęciu problematyka studium poszerza i pogłębia obszar współczesnej, aktywnej i już bogatej refleksji naukowej nad wychowaniem integralnym i integralnością wychowania religijnego.

2. Struktura pracy, jej cel, główny problem i metoda

Dysertacja jest spójnym opracowaniem, zawierającym wszystkie elementy pracy naukowej. Składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, spisu treści i odpowiednich streszczeń oraz bibliografii.

Układ treści odpowiada celowi badawczemu, którym jest ukazanie istoty integralności wychowania religijnego – w ruchach Kościoła katolickiego. Cel eksponowany w pierwszym zdaniu wstępu (s. 9, 16) stanowi istotne dopełnienie tematu dysertacji i uzasadnia jej treść.

Rozdziały pracy są adekwatnym ustrukturalizowaniem podjętej problematyki. Pierwszy zawiera analizę integralności wychowania, drugi istoty wychowania religijnego i jego integralnego wymiaru, trzeci integralności wychowania religijnego w środowisku ruchów religijnych. Wydaje się, że z trzeciego rozdziału można było podzielić na dwa, wyłączając z niego egzemplifikację integralności wychowania w wybranych ruchach. Powyższa uwaga nie umniejsza jakości struktury studium.

Zasadniczy problem dysertacji Autor formułuje opisowo (s. 11, 19): analiza podstaw teoretycznych wychowania w ruchach religijnych, zwłaszcza jego integralnej specyfiki, pedagogia wychowania integralnego w ruchach religijnych oraz ich dydaktyka wychowania religijnego. Można problem główny wyrazić w pytaniu: jaka jest istota integralności wychowania religijnego i jej teoretyczno-praktyczny wymiar w działalności katolickich ruchów religijnych?

Wyznaczona problematyka uwarunkowała metodologię badań. Autor posłużył się metodą analityczno-syntetyczną, analizą dokumentów, typologiczną i sondażu diagnostycznego z techniką wywiadu. Dobór metod i technik badawczych został uzasadniony w odniesieniu do poszczególnych segmentów problemowych dysertacji.

W realizacji badań wykorzystano bogatą literaturę źródłową i odpowiednią literaturę pomocniczą, których wykaz zawiera załączona bibliografia.

3. Problematyka pracy

Główny problem studium został uszczegółowiony w dwóch zasadniczych problemach, które wyznaczają następujące obszary badawcze:

- istota wychowania religijnego w integralnym wychowaniu,
- realizacja integralnego wychowania religijnego w ruchach katolickich jako środowisku wychowawczym.

Odpowiednie odniesienie dla realizacji badań w powyższych obszarach stanowi analiza integralności wychowania, którą Autor dodatkowo eksponuje w problemach szczegółowych i poddaje analizie w pierwszym rozdziale studium. Ukazując ontologiczne, antropologiczne i aksjologiczne podstawy wychowania i rozumienie wychowania w myśli Kościoła syntetycznie ujmując jego integralność, odwołując się do fundamentalnych koncepcji integralnego wychowania S. Kunowskiego i Jana Pawła II. W konkluzji słusznie stwierdza: „Wychowanie integralne w myśli i praktyce pedagogicznej wiąże się z całościową, pełną wizją człowieka i jego rozwoju. Implikuje integralne postrzeganie człowieka jego

możliwości i powinności jego pełnego rozwoju. Cechą charakterystyczną jest ujmowanie rzeczywistości człowieka realistycznie we wszystkich wymiarach jego bytu i losu, czyli w sferze fizycznej, psychicznej, społecznej, duchowej, religijnej, bez pomijania którejs z nich oraz w kontekście życia naturalnego, społecznego, kulturowego i religijnego” (s. 223, 227). Zdefiniowanie integralności wychowania umożliwia wyodrębnienie jego czterech zasadniczych struktur: wychowania intelektualnego, społecznego, kulturalnego i religijnego, które stanowią kluczowe kryterium w analizie integralności wychowania w ruchach religijnych.

Pierwszy z zasadniczych obszarów badawczych koncentruje się nad istotą wychowania religijnego, jego integralności i wspólnototwórczego znaczenia. W konsekwencji podjętej analizy Autor stwierdza: „Zatem istota integralności wychowania religijnego polega na uwzględnieniu bogactwa osobowego istnienia ludzkiego, otwartego na transcendencję, respektowaniu godności i wolności człowieka, wspieraniu całościowego rozwoju osoby wychowanka we wszystkich jego wymiarach: fizycznym, psychicznym, społecznym, kulturowym, duchowo-religijnym. Zharmonizowane zostają w wychowaniu cele indywidualne (osobowe), społeczno-kulturowe i religijne” (s. 224, 228). Celem i efektem tak zdefiniowanej integralności wychowania religijnego jest dojrzałość osobowa, religijna i społeczna – chrześcijańska dojrzałość osobowa.

Drugi zasadniczy obszar badawczy wiąże się z realizacją integralności wychowania religijnego w środowisku wychowawczym, jaki stanowi ruch odnowy w Kościele katolickim. Autor podejmuje wnikliwą analizę ruchu religijnego w jego istocie, celach, funkcjach oraz znaczeniu w integralnym rozwoju i wychowaniu człowieka, koncentrując uwagę na specyfice wychowania religijnie inspirowanego. Celem wychowania w ruchach jest pełny rozwój osobowości wychowanka i przyjęcie chrześcijańskiego stylu życia, który ujawnia się w społecznych, kulturowych, religijnych postawach. Realizacja wychowania posiada charakterystyczny dla danego ruchu system formacyjny, metody i formy wraz z dydaktyką oraz więzi uczestnictwa wspólnotowego, które określają służbę w wymiarze *intra* – dla wspólnoty ruchu i *extra* – dla dobra wspólnego: społecznego i eklezjalnego.

Ogólna i teoretyczna analiza działalności wychowawczej ruchów religijnych została przez Autora uszczegółowiona w prezentacji takich wybranych ruchów katolickich, jak: Światło-Życie, Focolare i Comunion e Liberazione. Wnikliwa analiza potwierdziła ich religijną integralność wychowawczą, efektywnie realizowaną

na podstawie spójnej dydaktyki wychowawczej, której cele religijne, osobowe i społeczne znajdują dojrzałą integrację w osobie wychowanka.

Analiza problematyki dysertacji jest prowadzona w sposób uporządkowany, a syntetyczne konkluzje są logicznie uzasadnione i spójne.

4. Końcowa ocena i pytania

Problematyka podjęta w dysertacji została przez Autora w pełni rozwinięta i w określonych obszarach uzyskala odpowiedź. Potwierdziła się przyjęta we wstępie teza, że wychowanie religijne ma charakter integralny, bowiem wspiera wychowanka w jego pełnym rozwoju: fizycznym, psychicznym, społecznym, kulturowym, duchowo-religijnym ku pełni człowieczeństwa; egzemplifikację integralności wychowania religijnego stanowi działalność ruchów katolickich (s. 12, 19).

Dysertacja posiada wiele walorów naukowych i praktycznych.

W wymiarze teoretycznym cennym wkładem do nauk pedagogicznych, zwłaszcza teorii wychowania, jest syntetyczne ujęcie integralności wychowania religijnego i jej twórcza funkcja w kreowaniu integralnego wychowania. Opracowana teoria integralności wychowania religijnego posiada w swojej strukturze podstawy teoretyczne i funkcjonalne, opisuje rolę podmiotów wychowania i środowiska oraz zawiera elementy dydaktyki wychowawczej.

Prezentowana teoria pogłębia, poszerza i uszczegóławia współczesny dyskurs nad istotą integralnego wychowania, które bywa w niektórych nurtach pedagogicznych, społecznych, politycznych i ideologicznych redukowane do wymiarów pozbawionych transcendentnych – religijnych możliwości i celów ludzkiego życia.

Praca wpisuje się w pedagogikę personalistyczną i chrześcijańską eksponując pełnowymiarowy obraz człowieka oraz jego możliwości i zadania rozwojowe, a także rolę środowiska wychowawczego. Pogłębia i uzasadnia znaczenie wychowania religijnego dla integralnej formacji człowieka, zdolnego do podjęcia odpowiedzialnych zadań w społeczeństwie i w Kościele.

Twórczym wkładem teoretycznym dysertacji jest także analiza działalności ruchów Kościoła w aspekcie pedagogicznym, zwłaszcza jako środowiska wychowawczego. Tym samym środowiskowy kontekst działalności ruchów ubogaca pedagogikę społeczną i jest teoretyczną nowością w obszarze przedmiotowym i problemowym pedagogiki społecznej.

Teoretyczny charakter pracy ma także praktyczne implikacje. Może i powinien wzbogacać praktykę wychowania religijnego, realizowanego przez różne podmioty – rodziców, wychowawców szkolnych, katechetów, duszpasterzy – o wymiar integralny, inspirujący całościowy i harmonijny rozwój wychowanka. Zwłaszcza dla ruchów katolickich praca wnosi wiele elementów poszerzających samoświadomość pedagogiczną, szczególnie kreatywność dydaktyczną, której Autor poświęcił wiele uwagi.

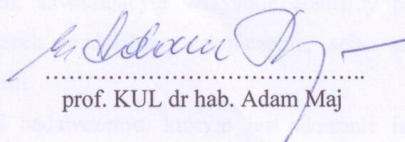
Walorem pracy jest również wskazanie nowych obszarów badawczych, których podjęcie może przyczynić się do pogłębienia i poszerzenia wiedzy w zakresie wychowania, wychowania integralnego, wychowania religijnego i jego integralnego wymiaru.

Wśród licznych pytań, które generuje problematyka dysertacji, pojawiają się takie, jakich odpowiedź mogła znaleźć się w studium oraz luźniej powiązane z jej problematyką.

Do pierwszych zaliczam pytania związane z fizyczną sferą rozwoju wychowanka, jego sprawności, także sportowej oraz postaw zdrowotnych i ekologicznych. W jakiej mierze ta sfera rozwoju wiąże się z integralnością wychowania religijnego oraz czy i jak jest inspirowana w pedagogii ruchów kościelnych?

Z zakresu drugiej kategorii pytań pojawia się zagadnienie relacji między działalnością ruchu katolickiego i szkoły katolickiej, która uchodzi za uprzywilejowane miejsce integralnego wychowania. Jakie są podobieństwa i różnice, w jaki sposób mogą i powinny współdziałać te środowiska w realizacji integralnego wychowania?

Biorąc pod uwagę całość dysertacji, jej aktualność, strukturę, metodologię, zawartość treściową, a zwłaszcza walory teoretyczne i implikacje praktyczne, stwierdzam, że praca habilitacyjna dr Mariusza Śniadkowskiego jest znaczącym wkładem do nauk pedagogicznych i spełnia wymagania habilitacyjne.

.....
prof. KUL dr hab. Adam Maj